

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta
Katedra klasické filologie

Zuzana Švoncová

Svatá Brigita švédská a české země ve světle písemných pramenů
Saint Bridget of Sweden and Czech Lands in the testimony of the
written sources

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.

Obor: Latinská filologie-ukrajinská filologie

OLOMOUC 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci

2012

Zuzana Švoncová

Děkuji Doc. PhDr. Luboru Kysučanovi, Ph.D. za vedení práce a cenné rady při jejím psaní. Rovněž děkuji PhDr. Miloslavu Štrychovi za podnětné a cenné připomínky.

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. SVATÁ BRIGITA ŠVÉDSKÁ.....	7
2.1. Život svaté Brigity	7
2.2. Poutní cesty svaté Brigity	12
2.3. Proces svatořečení svaté Brigity.....	13
3. PŘEKLAD	16
3.1. Andělova řeč o vznešenosti blahoslavené Panny Marie.....	16
4. SVATÁ BRIGITA ŠVÉDSKÁ A SVITAVSKO	32
4.1. Svatá Brigita a obec Karle	32
4.2. Postava Vavřínce Toulovce	34
4.3. Zprávy o přeapadení z jiných pramenů	38
ZÁVĚR.....	40
ANOTACE.....	44
RESUMÉ.....	45
BIBLIOGRAFIE	46
PŘÍLOHY	50

1. ÚVOD

Osobnost svaté Brigity Švédské se mi na začátku psaní mé práce zdála zajímavá, ale postupně, jak jsem se dostávala hlouběji a hlouběji a začínaly se mi odkrývat dříve skryté souvislosti, mě výjimečnost tak pestrého života této ženy začala přímo fascinovat.

O této švédské národní hrdince toho bylo napsáno mnoho, mým zájmem však nebyl jen samotný život svaté Brigity, ale také její rozmanité a obsáhlé dílo a v neposlední řadě také to, co se s touto ženou dělo po její smrti a jaké události se ještě měly odehrát.

Svou práci o svaté Brigitě dělím do tří hlavních kapitol. Práci jsem rozčlenila tímto způsobem, aby postupovala v jisté časové posloupnosti, aby zde byla zastoupená i část překladatelská a především, aby práce byla jistým způsobem aktuální, protože se tradice legendy o svaté Brigitě uchovala v mém okolí dodnes. Zde se postupně zabývám biografií světky, kde popisuji její osobnost od narození, přes první vize a zjevení, její sňatek s Ulfem Gudmarssonem, působení na dvoře krále Magna Erikssona, její charitativní počiny, založení brigitského řádu, přesun do Říma, o jednání s papežem, její poutní cesty až po smrt a proces kanonizace.

V podkapitole věnuji zvláštní pozornost poutním cestám svaté Brigity. Těchto ve středověku oblíbených poutí vykonala za svůj život opravdu mnoho. A pro dnešního člověka závislého na dopravních prostředcích se zdá téměř nemožné, že za jeden život zvládla vykonat poutě po Švédsku k hrobům nejrůznějších mučedníků, do Santiaga de Compostely, do Říma a na Sicílii, do Neapole a do Svaté země. A konec konců bychom mohli počítat mezi její poutě i její poslední posmrtnou pout' zpátky do vlasti, která se, jak se dozvíme, neobešla bez komplikací.

Další podkapitola vztahující se k životopisné části se zabývá procesem kanonizace svaté Brigity a ukazuje nám, jak se může takový proces zkomplikovat a jak dlouho může trvat, než se dosáhne svatořečení.

Druhá kapitola je částí překladovou. Díky tomu, že si svatá Brigita Švédská své vize a zjevení buď sama zaznamenávala, nebo je diktovala svým přátelům, kteří je zapisovali a překládali do latiny, máme dnes cennou ukázkou jejího díla. Právě pro lepší představu o její tvorbě přidávám překlad části XI. knihy revelací, přesněji Andělovu řeč o vznešenosti blahoslavené Panny Marie.

Třetí kapitola představuje moje pátrání po tom, jak svatá Brigita Švédská souvisí s okolím Svitavska a Litomyšlska, o posmrtném průvodu s ostatky svaté Brigity přes naše

území, a také o legendě vyprávějící o přepadení průvodu nesoucí ostatky svaté Brigity u obce Karle. Závěrečnou kapitolu dále dělím do podkapitol týkajících se obce Karle, postavy loupeživého rytíře Vavřince Toulovce a dalším zmínkám o údajném přepadení v jiných pramenech.

Co se týče literatury a pramenů, tak v tomto ohledu pro mě byly stěžejní samotné revelace a zjevení svaté Brigity.

Ze sekundární literatury je třeba zmínit především autory prací o životě svaté Brigity Švédské nebo o jejích zjeveních, především práci Pavlíny Rychterové *Vidění svaté Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného*, dílo Drahomíry Breedweld-Baránkové *Brigitské traktáty* a dílo Františka Ekerta *Církev vítězná*.

Taktéž cenným zdrojem informací se mi stal Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli.

Různá dosavadní zpracování tématu svaté Brigity Švédské mi byla cenným zdrojem, na druhé straně o posmrtných zázracích a událostech po skonu této světičky toho není řečeno příliš mnoho.

Cílem mé práce je podat jakýsi kompletní obraz o svaté Brigitě Švédské, o její biografii, o jejím díle a o svatobrigitské tradici na Svitavsku.

2. SVATÁ BRIGITA ŠVÉDSKÁ

2.1. Život svaté Brigity

Svatá Brigita byla významnou osobností středověkého světa. Její životní pout' se odehrávala v zajímavé době a odkaz jejího díla se nás dotýká dodnes. Na roku jejího narození se historici nemohou shodnout, uvádí se rok 1303¹ a také rok 1302². Narodila se ve Švédsku, konkrétně ve Findstadu u Uppsaly. Pocházela z vlivné šlechtické rodiny, jejími rodiči byli Birger Persson a Ingeborg Bengtsdotter. To, že se jednalo opravdu o výjimečného člověka, nám dokazují události, které se odehrávají ještě před Brigitiným narozením. „Brigitina matka Ingeborg v těhotenství ztroskotala na moři a jako jedna z mála katastrofu přežila. Příští noci se jí ve snu zjevila Panna Marie a vyjevila jí, že unikla smrti díky dítěti, které nosí pod srdcem a které je božím darem.“³Zjevení o narození Brigity měl i jistý kněz, kterému bylo ohlášeno, že hlas tohoto dítěte bude slyšen po celém světě. Dalším božským prvkem v Brigitině dětství byla skutečnost, že dívka až do tří let vůbec nemluvila. Trojka jako božské číslo zde působí jako další symbol předurčující velké skutky, které tato žena dokázala. Od třetího roku mluví ve větách a bez problému. Její matka umírá velice brzy. Ovdovělý otec posílá Brigitu ke své tetě, která ji vychovává a vyučuje. „Pod bedlivým dozorem této moudré vychovatelky rozvíjela se nadaná dívka jako spanilá lilie prospívajíc bohabojností, skromností a dětinskou nevinností. Nejsladší radost působily jí modlitby a rozmluvy o věcech náboženských.“⁴

Asi v sedmi letech má dívka první zjevení. Rozmlouvá s Pannou Marií, která jí dala korunu a tím Brigita obdržela jakési božské pozvání. Těchto vizí a zjevení má ještě v pozdější době několik. Mezi desátým a jedenáctým rokem se jí dostává dalšího zjevení, kdy se jí zjeví Kristus přibitý na kříži, dívka nechápe, kdo mu mohl takto ublížit, Spasitel jí řekne, že mu takto ublížili ti, kdo jím opovrhují a neváží si lásky. „Tento sen nevymizel jí nikdy z paměti a ze srdce. Od té doby libovala si v rozjímání a utrpení Páně a bývala jím až k slzám dojata.“⁵

---

¹ ATTWATER, Donald. Slovník svatých. Rudná u Prahy : Papyrus Vimperk, 1993. 436 s.

² EKERT, František. Církev vítězná : Životy svatých a světic božích. Praha : Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1899. 882 s.

³ BREEDVELD-BARÁNKOVÁ, Drahomíra. Brigitské traktáty. Praha : OIKOYMENH, 2008. 106 s.

⁴ EKERT, František. Církev vítězná : Životy svatých a světic božích. Praha : Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1899. 882 s.

⁵ EKERT, František. Církev vítězná : Životy svatých a světic božích. Praha : Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1899. 882 s.

Rok 1316⁶ je pro Brigitu dobou jejího sňatku s šlechticem Ulfem Gudmarssonem, ona sama toužila zůstat v ustavičném panenství, proto se jí mohlo zdát velice těžké žít v manželství a zároveň dodržovat své duchovní poslání. Jak píše Vera Schauber a Hanns Michael Schindler (1994, s. 375), Brigita porodila svému muži v perfektně fungujícím manželství celkem osm dětí, čtyři syny a čtyři dcery. Drahomíra Breedveld-Baránková ve své knize jmenuje Brigitiny děti „synové Gudmar, Bengt (oba zemřeli ještě v dětském věku), Karel (Karl), Birger a dcery Marta, Ingeborg, Kateřina (Katarina) a nejmladší Cecílie (Cecilia), jejíž narození stálo matku téměř život. Brigita se snaží dát svým dětem nejlepší křesťanskou výchovu a dobré vzdělání. Nejznámější ze všech dětí je pravděpodobně Kateřina, která je dnes v rodném Švédsku rovněž uctívána jako svatá“ (2008, s. 26).

O tom, že toto manželství přineslo požehnaný počet dětí, ale také o tom, jak se manželé vzájemně ctí, hovoří František Ekert (1899, s. 99), Brigita se ke svému manželovi chovala vždy s náležitou úctou, také ho přivedla k tomu, aby nebyl zbytečně rozhazovačný, aby přestal hrát karty a aby se více věnoval duchovnu. Vzájemně se modlili, povzbuzovali a služebnictvu byli příkladem vzorného manželství i života z víry. „Oba manželé se věnují také charitativní činnosti: na svých pozemcích stavějí nové nemocnice, další opravují v celém kraji, Brigita osobně navštěvuje nemocné a pomáhá s jejich ošetřováním. Každý den v době oběda sytí dvanáct chudých a ve čtvrtek - na památku obřadu Zeleného čtvrtku – jim myje nohy. Brigita žije svůj vnitřní život v modlitbě, skromnosti a tělesném sebeumrtvování. Její pohár uprostřed bohaté hostiny obsahuje obyčejně čistou vodu, pokrmem zůstává prostý chléb, pod nádherným šatem nosí zíněnou košili a místo na pohodlném loži spí na chladné rohožce.“(Breedveld-Baránková, 2008) Vidíme tedy, že Brigita se již od mládí snaží nejen sebe přísně vychovávat v duchovním životě, ale i na své okolí velmi působí její někdy až přísný, ale přesto čestný charakter. Nicméně pořád se ještě nacházíme v době, kdy je Brigita relativně mladá a zajímavější, ale také náročnější část jejího života ji teprve čeká.

Vera Schauber a Hanns Michael Schindler (1994, s. 375) se ve své knize zmiňují, že Brigita dosáhla věku třiceti dvou let, když ji čekala zcela nová zkušenost. Stala se vychovatelkou u krále Magna Erikssona, a byla dvorní dámou jeho ženy Blache. Autoři také hovoří o tom, že Brigita měla u dvora velký vliv. S jiným tvrzením přichází František Ekert (1899, s. 100), který píše, že Brigita byla povolána do hlavního města proti své vůli, toto nové povolání se jí prý nelíbilo, její zbožnost se nesetkávala s pochopením a její vidění byla

---

⁶ BREEDVELD-BARÁNKOVÁ, Drahomíra. Brigitské traktáty. Praha : OIKOYMENH, 2008. 106 s.

považována za směšné výmysly a přeludy pomatené ženy. To Brigitě neprospívalo, ačkoli to vše trpělivě snášela, přece se po několika letech vrátila domů.

Brigitin život se začíná opět ubírat jiným směrem, jak píše František Ekert (1899, s. 100), poté, co se manželům narodí poslední osmé dítě. Tehdy se domluví, že budou žít v čistotě. Brigita i její muž Ulf vstupují do třetího řádu svatého Františka. Také zakládají dům křesťanské lásky, který se stává útočištěm pro chudé, staré a nemocné. Manželé se nezdráhají potřebným opravdově pomáhat a sloužit. Brigita má na svého muže dokonce tak dobrý vliv, že se kníže Ulf rozhodne vzdát své světské slávy, skládá všechny hodnosti a úřady a rozhoduje se plně se odevzdat službě Bohu. Krátce po těchto událostech čeká Brigitu opět další zkouška. Během svého života vykoná mnoho poutí, o kterých se zmíním podrobněji v další kapitole. Nicméně na této pouti do španělského Santiaga de Compostela vážně onemocní její milovaný muž. Ve francouzském Arrasu dokonce přijímá svaté svátosti pro případ, že by se z této poutě již nevrátil. Brigita naprosto oddaná svému muži věnuje mu veškerou péči, bdí nad ním celé hodiny, neustává v modlitbách a pečlivě ho ošetřuje. Během modliteb se dostává Brigitě zjevení od svatého Dionysia, dozvídá se, že vše dopadne dobře, její milovaný muž se uzdraví a dojdou v pokoji této cesty. A protože se Brigita ve svých viděních nikdy nemýlila, vše se stalo tak, jak bylo předpovězeno. Tento silný zážitek se pro oba stal jednoznačným impulzem, aby se posunuli na své cestě k Bohu. Proto se rozhodnou, že i přes svou velikou lásku, se musí jejich cesty rozejít a nastává čas loučení. Oba vstupují do kláštera. Ulf přijímá ve švédské Alvastaře v cisterciánském klášteře řeholi svatého Bernarda.

Donald Attwater uvádí (1993, s. 82), že Ulf již v roce 1344 umírá, ovdovělé Brigitě je čtyřicet jedna let a plně se ponoří do kajícího života. Brzy přichází další Brigitino vidění, které určuje její poslání a další směr v jejím životě. Breedveld-Baránková ve své knize (2008, s. 29) cituje I. Collijna, který popisuje, jak Kristus hovoří k Brigitě a nazývá ji svou nevěstou, prostřednicí a jakýmsi zprostředkovatelským médiem:

„ Mulier, audi me, ego sum Deus tuus, qui tecum loqui volo....Noli...timere, quia ego sum omnium conditor, non deceptor, non enim loquor tecum propter tes olam, sed propter salutem aliorum...quia tu eris sponsa mea et canale meum et audies et videbis spiritualia et spiritus meus permanebit tecum usque ad mortem. “⁷

---

⁷ I. COLLIJN, Acta et processus canonizacionis beate Birgitte, Uppsala, 1924-1931. 80-81s.

„ Ženo, poslouchej mě: Já jsem tvůj Bůh, který si s tebou přeje mluvit.... Neboj se, protože já jsem Stvořitel všeho, žádný podvodník. A nehovořím s tebou kvůli tobě samotné, ale kvůli spáse jiných...Staneš se mou nevěstou a mou prostřednicí, uslyšíš a uvidíš skryté věci a můj duch s tebou zůstane až do tvé smrti. “

Tato promluva samotného Boha určuje zcela jasně Brigitin další životní směr. Breedveld-Baránková (2008, s. 29-30) se o vizi vyjadřuje dále tak, že Brigita je zde Bohem zcela jistě volána ke svému duchovnímu úkolu, ne však pro sebe, ale pro záchranu jiných duší. Brigita bude Kristovou nevěstou, ale nepůjde zde o mystické spojení s Bohem ve smyslu transcendentní lásky. Brigita má hrát zcela jinou roli, a to roli prorokyně, nositelky božího slova a vizionářky.

Léta plynou a Brigita se více ponořuje do hlubin své vlastní duše a do náboženských tajemství. Ekert (1899, s. 101) se zmiňuje o tom, že Brigitiných vizí a zjevení s věkem přibývá. Brigita má dar slyšet ze svého nitra hlasy, které jí vysvětlují současný stav církve. Autor se také zmiňuje o tom, že Brigita bývá pohlcena do jakéhosi světla, ve kterém vidá věci nadpozemské. Tyto niterné zážitky a tato vidění si zapisuje.

Podle Breedveld-Baránkové (2008, s. 30-31) se Brigita se svými novými vizemi ze začátku nemůže vyrovnat, bojí se, že jde o pokoušení ďáblem. Poté, co se vize opakují, tak Brigita vyhledává pomoc u svého zpovědníka mistra Matyáše, doktora svatého písma a kanovníka katedrály v Linköpingu. Tento muž se stane Brigitě na její životní cestě velkou oporou, bude jí v těžkých chvílích nejen rádcem, ale i přítelem. A právě on pomáhá Brigitě se zápisem jejích vidění. Také napomíná Brigitu, aby dostála svého slibu, který si dali se svým manželem, a aby odešla do cisterciáckého kláštera v Alvastaře a měla tak i více prostoru pro setkávání s Bohem a pro psaní.

Podle Ekerta (1899, s. 101) je právě tento klášter místem pro Brigitino setkání s dalším zásadním mužem jejího života. Jmenuje se Petr Olafsson, ze začátku mnich, později převor, ale pro Brigitu člověk, který s ní vytrvá až do konce. Z počátku choval k Brigitě nedůvěru, později však onemocněl a uzdravil se až poté, co slíbil Brigitě pomoc při překladu vizí. Pomocí těchto překladů se Brigita snažila, aby přispěla ke spáse lidí a měla tak zásluhu na větší chvále Boha. Skutečně velká výzva však přišla, když byla Brigita vyzvána k založení nového řádu. Vera Schaubert a Hanns Michael Schindler (1994, s. 375) se zmiňují o tom, že v roce 1346 daroval král Magnus Erikson mystičce statek, kde zřizuje klášter.

„ Někdy v letech 1346-1349 je totiž Brigitě zjevena řehole svatého Spasitele (Regula salvatoris), která má sloužit pro potřeby zcela nového řádu, zasvěceného Panně Marii. Tento kontemplativní Řád nejsvětějšího Spasitele (Ordo sanctissimi salvatoris), jinak známý jako

brigitický řád, má být primárně ženským řádem a jeho představenou má být abatyše, reprezentující Pannu Marii. Řehole svatého Spasitele odráží základní rysy Brigitiny spirituality – zbožnost ke svaté lidskosti Kristově a důležitou roli Matky boží, která se stala hlavní Brigitinou prostřednicí v jejích zjeveních.⁸

Brigitu však čekal zcela nový úkol, jak píše Breedveld-Baránková (2008, s. 33). Brigita tvrdě pracovala na organizaci nového řádu, přišla však Kristova výzva, aby opustila vlast a vydala se na cestu do Říma:

„ Vade Romam, ubi platee strate sunt auro et sanguine sanctorum rubricate, ubi compendium, id est brevior via, est ad celum propter indulgencias, quas promeruerunt sancti pontifices orationibus suis. Stabis autem ibi in Roma, donec summum pontificem et imperatorem videbis ibidem insimul in Roma et eis verba mea nunciabis.“⁹

„ Jdi do Říma, kde jsou ulice dlážděny zlatem a rudé krví světců, odkud vede zkratka, to je kratší cesta, do nebe díky odpustkům, které si svými modlitbami zasloužili svatí pontifikové. A tam v Římě setrváš až do doby, dokud neuvidíš v Římě papeže a císaře pospolu a dokud jim neoznámíš moje slova.“

Konkrétněji se o Brigitině poutní cestě do Říma vyjádřím v následující kapitole. Pavlína Rychterová ve své knize (2009, s. 21) zmiňuje, v jak skromných poměrech prožila Brigita první roky svého pobytu v Římě. Brigita mohla fungovat díky pomoci několika šlechtických rodin. Žila podle vzoru světců, prováděla asketická cvičení, nořila se na dlouhé hodiny do rozjímání, studuje latinu, podporuje poutníky a sama poutě také vykonává, dlouhý čas tráví v římských kostelech. Šedesátá léta tráví v domě patricijské rodiny Papazzuri na Piazza Farnese. Ekert (1899, s. 102) zase mluví o tom, jakou radost měla Brigita, když za ní do Říma přijela dcera Kateřina, která, ačkoli jí za krátkou dobu zemřel manžel Eghard, zůstala po boku Brigity až do její smrti. Brigitě se v Římě dostávalo dalších zjevení, která jí upozorňovala na špatný stav církve. Proto se odhodlala otevřeně napomínat různé zlořády a vysoké hodnostáře. Stala se tak trnem v oku mnoha vysoce postaveným, dostávalo se jí výhrůžek, ale ani pomluvy ani nic jiného nemohlo tuto silnou ženu odvrátit od konání dobra, od napomínání od špatnosti. Věděla totiž, že její práce je požehnána a že přinese zcela jistě své plody.

František Press nás informuje (1998, s. 70) o tom, že velikou snahu musela Brigita vyvinout k tomu, aby přesvědčila papeže k návratu do Říma. K tomuto návratu došlo v roce

⁸ BREEDVELD-BARÁNKOVÁ, Drahomíra. Brigitické traktáty. Praha : OIKOYMENH, 2008. 106 s.

⁹ I. COLLIJN, Acta et processus canonizacionis beate Birgitte, Uppsala, 1924-1931. 94 s.

1367. S rokem 1370 přišlo konečně schválení Brigitina řádu Spasitele světa od papeže Urbana V. Brigita také předpověděla, že až se papež Urban V. vrátí, setká se s českým králem a císařem Karlem IV., který si tehdy také s Brigitou promluvil v důvěrném rozhovoru. Papež však dlouho v Římě nesetřval, a brzy se vrátil do Avignonu, nerespektoval Brigitina vidění o tom, že pokud odcestuje z Říma, tak zemře. Tato Ježíšova slova, která prorokovala Brigita, se také naplnila, papež zakrátko umírá.

Brigita ještě vykonává mnoho poutních cest. Ale po svém posledním návratu do Říma, onemocněla, zažívá svou poslední vizi, vidí, jak umírá a vidí svůj pohřeb ve švédské Wadsteně. Kristus jí připomíná, aby svého věrného přítele, Alfonse z Jaénu, pověřila uspořádáním jejich vizí. Umírá po boku svých milovaných (Breedveld-Baránková, 2008). František Ekert poslední chvíle jejího života popisuje takto (1899, s. 103-104): „Pět dní před smrtí zjevil jí Bůh hodinu, kdy zemře, a ujistil, že vejde do slávy věčné. Z toho zaplesala nevýslovnou radostí a chystala se na odchod z tohoto světa. Složila doživotní zpověď, přijala Tělo Páně i svátost posledního pomazání, a rozžehnala se s dcerou Kateřinou i synem Birgerem, kladouc jim na srdce, aby v dobrém setřvali. Posléze dala se položit na žíněném rouchu na zem, a když kněz ve světnici její odsloužil mši sv., povzdychla: „Otče, v ruce Tvé poroučím ducha svého“ a zesnula v Pánu majíc 71 let věku.“ Rok jejího úmrtí je v literatuře uváděn nejednotně. Ekert udává rok 1373. Stejný rok uvádějí i Schauber a Schindler a také Donald Attwater. Press však spojuje Brigitino úmrtí s rokem 1371.

Tímto však Brigitina cesta nekončí, Breedveld-Baránková (2008, s. 39-40) píše, že tělo Brigity bylo pohřbeno v kostele San Lorenzo in Panisperna. Ale v ten samý rok se vydá do rodného Švédska průvod s jejími ostatky. Průvod také prochází Čechami a Moravou, a někde u Brna měli tento průvod přepadnout loupeživí rytíři. Poté průvod míří přes Polsko až do Švédska.

2.2. Poutní cesty svaté Brigity

Pokud se nám zdá život svaté Brigity zajímavým, tak ještě mnohem zajímavější se nám budou zdát její poutní cesty. Její život se klikatí jako jedna dlouhá, nelehká cesta.

Jak výše zmiňuji, Brigita, když ještě žila ve Švédsku, podnikala nejrůznější poutě. Putovala spolu s manželem k hrobu sv. Botvida mučedníka, k ostatkům sv. Olafa, krále a mučedníka. Ale k těm nejvýznamnějším patří pouť do Santiaga de Compostely. Později přichází výzva k velké cestě do Říma. Ekert (1899, s. 102) píše, že Brigita z Říma vychází na

mnohá poutní místa. Putovala také do Porciunkuly a k hrobu svaté Kláry a svatého Františka z Assisi. Na této pouti zažívá vizi. Když se v kostele modlí k svatému Františkovi, tak se jí světec zjeví a pozve ji k společnému jídlu. Později se jí zjeví znovu, když uctí jeho ostatky. Dochází k intimnímu rozhovoru skrze vize. (Breedveld-Baránková, 2008)

„ Druhou cestu podnikla Brigita na Sicílii. Později navštěvuje místa zasvěcená sv. Tomáši (Ortona), sv. Mikuláši (Bari), sv. Matouši (Salerno), sv. Bartoloměji (Benevento) a sv. Michalovi (Monte Gargano). Centrem jejího putování zůstává Neapol, kde se Brigita těší královnině přízni. Na Sicílii se vrátí ještě jednou později, a to k hrobu sv. Tomáše, který jí v jedné z vizí daruje relikvii. U hrobů světců a během svých poutních cest Brigita uzdravuje nemocné. S pokročilým věkem však slábnou i její síly a dlouhé cesty se pro ni stávají stále namáhavější. “¹⁰

Brigita má téměř sedmdesát let, když ji Kristus vyzývá, aby putovala do Svaté země. Od cesty ji ale zdržuje poslání, které dosud nevyplnila. Tedy věc týkající se papeže, který stále přebývá v Avignonu na místo v Římě. Taktéž ji zdržuje výstavba jejího kláštera ve Wadsteně. Nakonec se však ještě téhož roku vydává se svými přáteli na cestu do Jeruzaléma. (Breedveld-Baránková, 2008) V Neapoli umírá její syn Karel. Pro své dítě velmi truchlila, ale v cestě ji tato tragická událost neodradila. Taktéž se její družina zastavuje na Kypru, nalodí se na loď, která ztroskotala, ale přes všechny nesnáze do Svaté země doputují. Brigita se ponořuje do nevýslovného štěstí, protože kráčí po zemi, kde kráčel Ježíš Kristus, jemuž zasvětila svůj život. Prohlíží si všechna svatá místa. Navštěvuje Betlém, Hebron a Nazaret. Cestou zpět ještě znovu navštěvuje Sicílii a poutní místa v Apulii. Na několik měsíců pak zůstává v Neapoli, protože onemocní, následně v Římě umírá. (Ekert, 1899)

2.3. Proces svatořečení svaté Brigity

Svatořečení svaté Brigity bylo velmi dramatické. Trvalo velice dlouho a za tu dobu se na scéně dějin ukázalo několik papežů a samotný proces také velmi pozdrželo Velké schizma.

„ Ačkoli se totiž bezprostředně po Brigitině smrti začalo jednat o její kanonizaci a o význačné příznivce budoucí světice nebylo nouze, k jeho dovršení nedochází bez peripetií. Celý proces pohltí vír dobových událostí a ne jeden významný učenec podrobí Brigitino vizionářské dílo důkladnému zkoumání.“ (Breedveld-Baránková, 2008)

---

¹⁰ BREEDVELD-BARÁNKOVÁ, Drahomíra. Brigitské traktáty. Praha : OIKOYMENH, 2008. 38 s.

Když Brigitiny ostatky doputovaly do kláštera ve Wadsteně, začaly se na jejím hrobě dít zázraky. Tak se i švédský lid i král dovolává toho, aby byla Brigita prohlášena za svatou. Zprávy o zázracích a svatosti světice se rychle šíří a tak jako kdysi sama Brigita putovala k hrobům světců, tak nyní putují lidé do Švédska, aby ji uctili. Nepřichází však jen povzbudivé hlasy, její odpůrci provolávají, že Bůh by zajisté vizemi neobdařil ženu. Prvním papežem, který se zabývá svatořečením Brigity, je Řehoř XI., kterého dcera Kateřina žádá o svatořečení Brigity. (Breedveld-Baránková, 2008) Kateřina se však bohužel již nedočká dne, kdy by její matku zařadili do seznamu oslavených služebnic Božích, zemřela roku 1381. (Ekert, 1899) Zahajuje se šetření Brigitiných zázraků, které se odehrály ve Švédsku. O svatořečení se zasadili také Neapolská královna Johana a císař Karel IV. Papež ustanovil skupinu vzdělanců, teologů a kardinálů, kteří měli důkladně probádat, zda se Brigitiny vize mohou považovat za pravé zjevení. Nicméně v roce 1378 papež umírá a do hry vstupuje papež jiný, Urban VI. Mezitím však je Francouzi zvolen další papež, Klement VII. Na scéně se tedy objevují dva papežové, toto problematické období se později nazývá Velké církevní schizma. (Breedveld-Baránková, 2008)

„Otázka legitimacy papežů je dodnes nejasná a tak zůstane navždy. Oba papežové byli nadto tak hluboce přesvědčeni o své vlastní legitimitě a o nepravoplatnosti druhého, že považovali za vážný závazek svědomí bránit všemi způsoby své papežství a potírat protivníka. Na požadavek, který jim byl později často kladen, aby se dobrovolně vzdali papežské hodnosti a tím uvolnili cestu k jednotě církve, odpovídali non possumus, zřejmě jim to připadalo ve svědomí jako zrada na pravé a platné apoštolské posloupnosti. Tak se vysvětluje dlouhé trvání a urputnost schizmatu – trvalo 40 let. Následky rozkolu byly hrozné. Celé křesťanstvo rozštěpilo se na dvě potírající se poslušnosti, protože každý papež dával protivníkovy stoupence do klatby a nikdo nemohl zůstat nezúčastněný, octlo se prakticky v klatbě celé křesťanstvo. Církev se octla v nejtěžší krizi, jakou kdy zažila.“(Franzen, 1988)

Za této zvláštní politické a církevní situace se pokouší papež Urban VI. v procesu svatořečení pokračovat. Brzy však umírá a objevuje se nový papež Bonifác IX. Ten utváří opět novou skupinu vzdělanců, kteří mají dosvědčit pravost či nepravost Brigitiny svatosti. Výrazně tuto skupinu podpořil její přední člen kardinál Adam Easton, jenž napsal spis *Defensorum sanctae Birgitae* (Obrana svaté Brigity). 7. října roku 1391 nastal slavný den, kdy papež Bonifác IX. prohlašuje Brigitiny prorocké texty za pravé a Brigitu uznává za svatou. Těžká politická a církevní situace se však příliš nemění. Papež Jan XXIII. dal svolat koncil do Kostnice. Brigitini příznivci znovu žádají o potvrzení Brigitiny svatosti. Roku 1416 papež opět uznává Brigitin řád i její řeholi bulou *Mare magnum*. „Na kostnickém koncilu zvedá svůj

hlas snad nejvlivnější odpůrce vizionářského díla Brigity Švédské, pařížský kancléř Jean Gerson. Ve svém spisu *De probatione spirituum* (O zkoumání duchů) ostře napadá pravověrnost Brigitina vizionářství, které považuje za nebezpečné a výstřední fantazírování domýšlivé ženy. Svatou Brigitu spolu s Kateřinou Sienskou činí zodpovědné za papežské schizma a za současnou rozpolcenost uvnitř církve.“ (Breedveld-Baránková, 2008)

Brigitino dílo začíná být považováno za heretické. Roku 1434 na basilejském koncilu shledají v Brigitině díle 123 článků, které prohlašují za heretické kvůli přehnané oddanosti Panně Marie a pro napomínání církve. S rokem 1437 přichází zákaz vydávání Brigitiných revelací. To se mění poté, co se Jan Torquemada stává kardinálem. Je totiž Brigitiným přívržencem a prohlášení svého předchůdce o zákazu vydávání ruší. Za tímto rozhodnutím si stojí i pozdější papež Sixtus IV. A tak končí tento dlouhý proces vítězně pro Brigitu. (Breedveld-Baránková, 2008)

3. PŘEKLAD

3.1. Andělova řeč o vznešenosti blahoslavené Panny Marie

Abychom dokázali plně proniknout do života svaté Brigity, potřebujeme nejen znát údaje a data z jejího pestrého života, z jejích poutních cest a životních zážitků, ale důležité je také prozkoumat její dílo, jakým způsobem zaznamenávala své vize a jak vypadala její tvorba. Proto v této práci přeložím část XI. knihy revelací svaté Brigity Švédské, konkrétněji Andělovu řeč o vznešenosti blahoslavené Panny Marie, kterou měl Brigitě nadiktovat anděl, aby tuto řeč každý den předčítala sestrám v Kristu v klášteře.

Anděl tedy navštěvuje Brigitu téměř každý den. Někdy se, ale sama zmiňuje, že se s psaním neposunula, protože ji anděl Páně nenavštívil, ačkoli ho čekala. Brigita od anděla také dostala nařízení, aby se tato řeč četla vždy ráno a text řeči byl rozdělený po týdnech na celý rok.¹¹

První čtení.

1. Verbum, de quo evangelista Iohannes in evangelio suo facit mencionem, ab eterno erat cum Patre et Spiritu Sancto unus Deus. Tres enim sunt persone et una in eis perfecta divinitas.¹²
2. Hee siquidem tres persone in omnibus erant coequales. Erat namque omnibus eis una voluntas, una sapiencia, una potencia, una pulchritudo, una virtus, una caritas, unum gaudium.
3. Impossibile utique foret hoc Verbum esse Deum, si a Patre et Spiritu esset separabile, sicut ab hac dictione "ita", que veritatem videtur sonare et tres in se litteras continere, exemplum haberi potest.
4. Quemadmodum enim, si aliqua illarum trium litterarum subtraheretur ab aliis, tunc eundem effectum, quem prius habebant, non haberent, quia eandem dictionem non efficerent, simili modo intelligendum est de tribus in vna divinitate personis.

---

¹¹ VRÁNA, Ludvík. *Tajemná slova: zjevení a vidění svaté Brigitty švédské*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1938.

¹² Latinský text stažen z <http://www.umilta.net/bk11.html> (Staženo 28. 1. 2012)

1. Slovo, které vzpomíná evangelista Jan ve svém evangeliu, od věčnosti bylo s Otcem a Duchem Svatým jeden Bůh. Neboť tři jsou osoby a jedna dokonalá božská podstata v nich.
2. Tyto tři osoby si totiž byly ve všem rovny. Neboť v nich byla ve všech jedna vůle, jedna moudrost, jedna moc, jedna krása, jedna ctnost, jedna láska, jedna radost.
3. Jistě by bylo nemožné, aby to slovo bylo Bůh, kdyby bylo od Otce a Ducha odlučitelné, příkladem může být slovíčko “ ano “, kterým potvrzujeme pravdu a které obsahuje tři písmena.
4. Neboť kdyby některé z těchto tří písmen bylo od ostatních odňato, pak by nemělo téhož účinku, který mělo dříve, poněvadž by už netvořilo totéž slovíčko, stejným způsobem je třeba rozumět třem osobám v jednom božství.

5. Nam si aliqua illarum separabilis esset ab alia aut alii inequalis aut in aliquo deficiens, quod haberet alia, tunc in eis non videretur esse divinitas; ipsa namque in se indivisibilis est.
6. Per humanitatis etiam suscepcionem Verbum, scilicet Dei Filium, a Patre et Spiritu fuisse divisum nephas est credere. Sicut enim verbum, quod loquimur, quamvis corde cogitatur et ore profertur, minime tangi potest vel videri, nisi alicui rei materiali inscriptum aut impressum fuerit,
7. ita etiam hoc Verbum, scilicet Dei Filium, pro humani generis saluatione tangi vel videri fuisset impossibile, nisi humane carni unitum extitisset.
8. Quemadmodum etiam, dum verbum aliquod in codice scriptum conspicitur, tunc etiam in mente cogitari potest pariter et ore proferri, sic utique Dei Filium in assumpta carne visibilem cum Patre et Spiritu Sancto existere nullatenus dubitandum est.
9. Sunt igitur veraciter tres persone inseparabiles, incommutabiles, eternaliter in omnibus coequales, unus Deus.
10. In hoc itaque Deo omnia erant ab eterno prescita, omnia eius aspectui cum pulchritudine reverenter assistencia, ipsi ad gaudium et honorem, que postmodum, cum sibi placuit, per creationem sapientissime in esse produxit.
11. Nulla namque necessitate, nullo gaudii seu commodi sui defectu Deus ad aliquid creandum cogebatur; impossibile namque erat, quod ipse in se aliquos defectus pateretur
12. Sola igitur sua feruentissima caritas ipsum traxit ad creandum, ut plures cum ipso ex eius ineffabili gaudio eternaliter letarentur
13. Unde omnia illa, que creanda erant, ea forma eoque modo postea pulcherrime creavit, sicut ab eterno ipsius aspectui pulcherrime astabant increata.

5. Neboť kdyby některá z těchto byla od jiné odlučitelná nebo jiné nerovná, nebo v něčem menší, co by jiná měla, tehdy by se v nich božství nevidělo, neboť božství je v sobě nedělitelné.
6. Je také hřích věřit, že bylo slovo, totiž Boží Syn, odděleno od Otce a Ducha přijetím lidskosti. Neboť jako není možné se slova dotknout nebo ho vidět, třeba že je srdcem rozmyšlíme a ústy pronášíme, ale když bylo na nějakou hmotnou věc napsáno, nebo do ní vtisknuto,
7. tak také bylo nemožné, aby to slovo, totiž Boží Syn, bylo dotýkáno nebo viděno pro lidskou spásu, kdyby nebylo s lidským tělem spojeno.
8. Rovněž tak, když je spatřeno nějaké slovo v knize, tehdy také ihned můžeme v mysli uvažovat a pronášet ústy, tak jistě není žádných pochyb, že Syn Boží je s Otcem a Duchem Svatým viditelný v těle, které vzal na sebe.
9. Jsou tedy opravdu tři osoby neodlučitelné, neproměnitelné, věčně ve všem rovné, jeden Bůh.
10. Tak, v tomto Bohu bylo od věčnosti všechno předzvěděno, všechno jeho zraku s krásou je uctivě přítomno, k jeho radosti a ke cti, který později když se mu zachtělo, povolal nejmoudřejší stvoření k bytí.
11. Neboť Bůh nebyl nucen žádnou nutností, žádným nedostatkem své radosti nebo prospěchu dohnán něco stvořit, neboť nebylo možné, aby sám v sobě nějakým nedostatkem trpěl.
12. Vedla ho tedy ke stvoření jen samotná vroucí láska, aby se mnozí s ním z jeho nevyslovitelné radosti věčně radovali.
13. Pročež všechno to, co mělo být stvořeno, v té podobě a tímto způsobem později stvořil překrásně, jak od věčnosti stálo překrásně před jeho zrakem nestvořeno.

14. Inter omnia tamen, que tunc erant increata, unum erat coram Deo, quod summe cetera excellabat, de quo et ipse maxime letabatur.
15. In illo namque increato quattuor elementa, scilicet ignis, aer, aqua et terra, quamvis etiam increata tunc essent, in hunc modum divino aspectui eternaliter apparebant, quod scilicet aer in eo ita levis fieri debebat, quod contra Spiritum Sanctum umquam non efflaret,
16. terra quoque in illo increato creari debebat tam bona et tam fructifera, quod nihil in ea crescere posset, quod ad omnia necessaria utile non esset,
17. aqua itaque sic tranquilla, quod, undecumque ventorum turbines afflarent, nulla umquam procella in ea penitus moveretur,
18. ignis etiam ita altus, quod eius flamma et calor mansioni, in qua ipse Deus erat, appropinquarent.
19. Maria, virgo purissima et fecundissima mater, hoc ipsum tu es! Sic namque et talis ab eterno divino aspectui increata astitisti ac deinde de supradictis tam puris et claris elementis materiam tui benedicti corporis habuisti.
20. Talis utique coram Deo ante creacionem tuam increata assistebas, qualis postmodum effici meruisti, et ideo a principio omnia creanda in Dei conspectu ad eius maximum gaudium plurimum excellebas.
21. Deus enim Pater de tuis fructuosis operibus, que ipso opitulante factura eras, exultabat, Filius autem de tua virtuosa constancia et Spiritus Sanctus de tua humili obedientia.
22. Erat tamen Patri gaudium Filii et Spiritus, Filio quoque gaudium Patris et Spiritus atque Sancto Spiritui gaudium Patris et Filii.
23. Unde sicut omnibus eis de te unum erat gaudium, ita ad te omnes unam habebant caritatem.

14. Přesto mezi vším, co tehdy bylo nestvořeno, bylo před Bohem jedno, co krajně převyšovalo ostatní, z čeho se velice radoval i on sám.
15. Neboť v tomto nestvořeném se věčnějevily božímuzraku čtyři živly, totiž oheň, vzduch, voda a země, ačkoli tehdy byly také nestvořené tímto způsobem, že totiž vzduch musel být lehčí v tomto, aby proti Duchu Svatému nikdy nevál.
16. Také země v tomto nestvořeném musela být stvořena tak dobrou a tak úrodnou, aby v ní nemohlo růst nic, co by nebylo užitečné k něčemu nutnému
17. a voda tak klidná, že ať by na ni vanuly odkudkoli větrné vichřice, nikdy se na ní neprohnala vůbec žádná bouře.
18. také oheň tak vysoký, že jeho plamen a žár se přiblížily až k příbytku, ve kterém byl sám Bůh.
19. Ó Marie, nejčistší panno a nejpožehnanější matko, to jsi ty. Neboť tak jsi byla, a taková jsi od věčnosti, před Božím zrakem nestvořená a odtud z výše uvedených, tak čistých a jasných živlů se dostalo tvému požehnanému tělu hmoty.
20. Takovou jsi jistě byla nestvořena, předtím než tě stvořil Bůh, jaká jsi později zasloužila být stvořena, a proto od počátku jsi před Božím pohledem nade vše k jeho největší radosti velmi vynikala.
21. Však Bůh Otec plesal nad tvými užitečnými skutky, které jsi měla činit s jeho pomocí, Syn však nad tvou ctnostnou vytrvalostí a Duch Svatý nad tvou poníženou poslušností.
22. Byla však radost Otce radostí Syna i Ducha, Synova také radostí Otcí i Duchu, a radost Ducha Svatého radostí Otcí i Synu.
23. Jako všichni měli z tebe jednu radost, tak k tobě všichni měli jednu lásku.

Druhé čtení.

1. Tu quoque, o Maria, creaturarum omnium dignissima, ab inicio sic eras coram Deo, antequam te creavit, sicut archa Noe coram ipso Noe, postquam de eius fabricatione sibi innotuit, antequam ipsam, ut sibi iussum fuerat, consummavit.
2. Novit enim Noe in tempore, quo Deo placuit, qualis sua archa fieret; novit Deus ante tempora, qualis fieret archa sua, gloriosum videlicet corpus tuum.
3. Gaudebat Noe de sua archa, antequam fabricaretur; gaudebat summe de te, o virgo, ipse Deus, antequam te crearet.
4. Gaudebat Noe, quoniam archa sua tam firmiter consolidanda erat, quod nullis procellarum dissolueretur impulsibus;
5. gaudebat Deus, quia corpus tuum tam virtuosum et forte fieri debebat, quod ex nullius malicie duricia, que in Inferno futura erat, ad peccatum aliquod flecteretur.
6. Letabatur Noe eo, quod archa sua interius et exterius ita bituminanda erat, quod sentina aliqua in eam nequiret instillare;
7. letabatur ex eo Deus, quod voluntatem tuam presciebat tam bonam debere fieri ex sua bonitate, quod unccione Spiritus Sancti intus et foris ita perfundi mereris, quod rerum
8. Ita enim odiosa est Deo mundana cupido in homine, sicut Noe sentina in archa sua. Letabatur Noe de arche sue spaciosa latitudine;

Druhé čtení.

1. Ty, také, Ó Marie, nejdůstojnější ze všech stvoření, od počátku jsi byla před Bohem, dříve než tě stvořil, tak jako archa Noemova, před samotným Noemem, poté, co se dozvěděl o jejím tvoření, dřív než ji postavil, jak mu bylo rozkázáno.
2. Neboť Noe věděl v čase, kdy se Bohu líbilo, jaká jeho archa bude, Bůh věděl před časem, jaká jeho archa bude, totiž tvé slavné tělo.
3. Radoval se Noe ze své archy, dříve než byla vyrobena, radoval se z tebe nanejvýš, ó panno, sám Bůh, dřív, než tě stvořil.
4. Radoval se Noe, protože jeho archa měla být sbita tak pevně, aby se nerozbila žádnými nárazy vichřic,
5. Radoval se Bůh, že tvé tělo mělo být tak zdatné a silné, aby žádnou zatvrzelou špatností, která bude v pekle, nepokleklo před žádným hříchem.
6. Noe měl radost, že jeho archa měla být vysmolena zevnitř i zvnějšku tak, aby do ní nepronikla kalná voda.
7. Bůh se radoval, že tvá vůle se z jeho dobrosrdečnosti stane tak dobrou, že zasloužíš být pomazána mazáním Ducha Svatého zevnitř i zvenčí, aby do tvého srdce nebyl otevřen naprosto žádný vstup žádosti po věcech časných, které budou ve světě stvořeny.
8. Neboť tak je Bohu odporná světská touha v člověku, jako Noemovi kalná voda v jeho arše. Noe se radoval z veliké rozsáhlosti své archy.

9. letabatur Deus de tua amplissima et misericordissima pietate, qua omnes perfectissime amatura eras nullumque creatum irrationabiliter oditura
10. presertim vero quia illa benignissima tua pietas in tantum dilatari debebat, quod ille immensus Deus, cuius magnitudo incomprehensibilis est,
11. in tuo benedicto utero iacere et versari dignaretur. Letabatur etiam Noe, quoniam archa sua facienda erat satis lucida; letabatur Deus, quia virginitas tua usque ad tuam mortem ita clara servanda erat, quod nullius peccati contagium eam valeret offuscare.
12. Letabatur ex hoc Noe, quod omnia sui corporis necessaria habiturus erat in archa sua; letabatur ex hoc Deus, quod totum suum corpus de tuo solo corpore sine aliquo defectu erat accepturus.
13. Magis quoque Deus de te, o castissima virginum, quam Noe de archa sua gratulabatur. Nam prescivit Noe se de archa sua cum eodem corpore, quo in ipsam intraret, exiturum;
14. presciebat etiam se Deus in archam tui honestissimi corporis sine corpore ingressurum atque de ipsa cum corpore de tua mundissima carne et sanguine purissimo assumpto egressurum.
15. Novit se Noe relicturum archam suam vacuum, quando ab ipsa discederet, et ad eam deinceps minime reversurum;
16. novit etiam Deus ante secula, quod, quando de te cum humanitate nasceretur, tu, virgo et mater gloriosa, non vacua, ut archa Noe, sed omnibus Sancti Spiritus donis plenissima remaneres.
17. Et quamvis corpus suum a tuo corpore in sua nativitate separaretur, nihilominus tamen te prescivit secum sine fine inseparabiliter permansuram.

9. Radoval se Bůh z tvé nejnádhernejší a nejmilosrdnejší zbožnosti, kterou jsi měla všechny nejdokonaleji milovat a nic stvořeného nerozumně nenávidět,
10. zvláště však, že ta tvá velice laskavá zbožnost se měla tak zvětšit, aby nesmírný Bůh, jehož velikost je nepochopitelná,
11. mohl ve tvém požehnaném lůně spočívat a prodlévat. Noe se taky radoval, že má učinit svou archu dost světlou, Bůh se radoval, že tvé panenství bude zachováno do smrti tak čisté, že žádný náznak hříchu ho nebude moci zatemnit.
12. Noe se radoval z toho, že vše nutné pro své tělo bude mít ve své arše, Bůh se radoval z toho, že celé své tělo přijme jedině z tvého těla bez nějakého úbytku.
13. Také více se radoval Bůh z tebe, o nejčistší z panen, než Noe ze své archy. Neboť Noe věděl, že ze své archy vyjde se stejným tělem, s jakým do ní vešel,
14. Bůh také věděl, že vkročí bez těla do archy tvého veleváženého těla a že z ní vykročí s tělem vzatým z tvého nejčistšího masa a nejčistší krve.
15. Noe věděl, že zanechá svou archu opuštěnou, až z ní odejde, a poté se k ní nevrátí,
16. věděl také Bůh před stoletími, že až se z tebe s lidskostí narodí, ty slavná Panno a Matko, setrváš ne prázdná jako archa Noemova, ale velmi naplněna všemi dary Ducha Svatého.
17. A ačkoli jeho tělo bude odděleno od tvého jeho narozením, přece však věděl, že ty s ním zůstaneš neoddělitelně bez konce.

Třetí čtení.

1. Diligebat Abraham, patriarcha, suum filium Ysaac statim, cum ei Deus filium nasciturum promisit, multis annis antequam conciperetur;
2. sed maiori caritate te, o dulcissima Virgo Maria, antequam aliquid crearetur, ipse Deus omnipotens diligebat, quia presciebat ab eterno te sibi ad maximum gaudium fore nascituram.
3. Minime prescivit patriarcha, quod per promissum sibi filium sua magna caritas, quam ad Deum habebat, esset manifestanda;
4. sed sciebat peroptime Deus ab inicio, quod per te sua maxima caritas, quam ad genus humanum habebat, deberet omnibus evidenter patefieri.
5. Prenovit Abraham suum filium cum pudore debere concipi ac de muliere sibi carnaliter copulata nasci;
6. presciebat vero Deus, quod in te, o castissima virgo, sine viri cooperatione debebat concipi cum honore et quod tua virginitate integraliter conservata de te debebat honestissime nasci.
7. Intellexit Abraham, quod caro sui filii, postquam eum generaret, a sua carne essentialiter debebat separari;
8. presciebat vero Deus Pater, quod caro illa benedicta a sua maiestate nequaquam debebat separari, quam suus predulcis filius a te, o serenissima mater, decreverat assumere;
9. nam Filius in Patre et Pater in Filio essentialiter inseparabiles existunt unus Deus.
10. Intellexit Abraham carnem a sua carne genitam putrefieri debere atque in pulverem redigi veluti suam carnem propriam;
11. sciebat autem Deus tuam mundissimam carnem non magis resolvi debere vel putrescere quam carnem suam sanctissimam a tua virginali carne generandam.

Třetí čtení.

1. Miloval praotec Abraham svého syna Izáka ihned, když mu Bůh slíbil, že se mu narodí syn, mnoho let dříve, než byl počat.
2. ale větší láskou miloval tebe samotný všemohoucí Bůh, ó přesladvká Panno Maria, dříve, než cokoliv bylo stvořeno, poněvadž předvídal od věčnosti, že ty se mu narodíš k převeliké radosti.
3. Patriarcha docela nepředvídal, že skrze syna sobě přislíbeného, zjeví se jeho obrovská láska, kterou k Bohu měl.
4. ale Bůh od počátku velmi dobře věděl, že se všem skrze tebe patrně musí zjevit jeho obrovská láska, kterou k lidskému rodu měl.
5. Abraham věděl, že jeho syn se studem musí být počat a že se musí zrodit z ženy tělesně s ním spojené.
6. Bůh skutečně věděl, že z tebe, ó nejčistší panno, bez přispění muže musí být počat se ctí a, že se tebe musí zrodit nejpočestněji, zachovávajíc zcela tvé panenství.
7. Abraham usoudil, že tělo jeho syna, poté, co ho zplodí, se musí od jeho těla podstatně oddělit,
8. Bůh otec ovšem věděl, že ono požehnané tělo, které ustanovil vzít z tebe, ó nejjasnější matko, jeho přesladvký syn, se od jeho vznešenosti nijak neodloučí,
9. Neboť Syn v Otci a Otec v Synu jsou bytostně neoddělitelní, jsou jeden Bůh.
10. Abraham chápal, že tělo zplozené z jeho těla musí ztlít a v prach se obrátit jako jeho vlastní tělo,
11. Bůh však věděl, že tvé přčistě tělo se nerozpadne nebo nezetlí jako jeho nejsvatější tělo, které se zrodí z tvého panenického těla.

12. Edificavit ea voluntate Abraham suo filio habitaculum, antequam conciperetur, ut videlicet quod, quando natus esset, habitaret in eo;
13. tibi vero, o incomparabilis virgo, domus, in qua habitares, eternaliter preordinata erat, scilicet ipse Deus omnipotens.
14. ineffabilem domum, que non solum deforis circumdedit te, ab omnibus periculis defendendo te, verum etiam intra te mansit, ad omnium virtutum perfectionem corroborando te!
15. Tria deinde Abraham filio suo nondum concepto, frumentum videlicet, vinum et oleum, providebat, ut ex eis, dum natus fuisset, reficeretur.
16. Hec enim tria a se erant differentia in aspectu, essentia et sapore.
17. Tibi vero, o desiderabilis virgo, ad tuam interminabilem refectionem ab eterno providebatur ipse Deus in tribus personis a se secundum divinam essentiam minime differentibus.
18. Et hic idem Deus per te, o Maria, alitrix pauperum, pauperi humano generi ad eternum nutrimentum providebatur.
19. Per illa enim tria, que patriarcha suo providit filio, intelligi possunt tres persone, scilicet Pater et Filius et Spiritus Sanctus.
20. Nam sicut olei pinguedo ardere non potest, antequam liccinus apponatur, sic et Patris ferventissima caritas manifeste non lucebat in mundo, antequam suus Filius a te, o sponsa Dei preelecta, humanum corpus, quod per liccinum intelligitur, sibi assumeret.
21. Quemadmodum etiam frumentum non potest panis effici, antequam preparatum fuerit pluribus instrumentis,
22. ita et Filius Dei, qui est refectio angelorum, sub specie panis ad hominis refectionem non apparuit, antequam corpus suum in tuo benedicto utero ex pluribus membris et lineamentis compositum fuit.

12. Abraham vystavěl svému synu obydlí, dříve než byl počat, ovšem že aby, až se narodí, v něm bydlel,
13. tobě pak, ó nesrovnatelná Panno, dům byl věčně předzřízen, ve kterém bys bydlela, totiž sám všemohoucí Bůh.
14. Ó, nevýslovný dům, jenž tě obklopil nejen zvenčí, od všech nebezpečí tě chrání, ovšem také zůstal uvnitř tebe, posiluje tě k uskutečnění všech ctností!
15. Tři věci však Abraham svému ještě nepočatému synu opatřil, tedy obilí, víno a olej, aby se jimi osvěžil, až se narodí,
16. však tyto tři věci se od sebe lišily ve vzhledu, podstatě a chuti.
17. Tobě ovšem, ó nezapomenutelná panno, od věčnosti byl předurčen k tvému osvěžování bez konce samotný Bůh ve třech osobách, božskou podstatou se od sebe nijak neliší.
18. A tentýž Bůh byl skrze tebe, ó Maria, živitelko chudých, předurčen chudému lidskému rodu k věčné potravě.
19. Však skrze tyto tři, které patriarcha svému synovi opatřil, lze chápat tři osoby, totiž Otce, Syna a Ducha Svatého.
20. Neboť jako tučný olej nemůže hořet, dříve než je do něj vložen knot, tak ani Otec, horoucí láska, zřejmě nesvítil ve světě, dokud si nevzal jeho Syn z tebe, ó předzvolená Boží nevěsto, lidské tělo, které je vnímáno jako knot.
21. Rovněž také jako nemůže být z obilí zhotoven chléb, dříve než nebyl připraven mnoha nástroji,
22. tak ani Boží Syn, jenž je občerstvením andělů, se neobjevil pod způsobem chleba k občerstvení člověka, dokud nebylo jeho tělo ve tvém požehnaném lůně složeno z mnoha částí těla a obrysů.

23. Sicut etiam vinum portari non potest, nisi vasa prius fuerint preparata, simili modo gracia Spiritus Sancti, que per vinum denotatur, homini ad eternam vitam donari non debuit,
24. antequam corpus tui amantissimi Filii, quod per vas intelligitur, per mortem et passionem fuisset preparatum.
25. Hoc enim vase salutifero omnium dulcedo gratiarum copiosissime angelis et hominibus propinatur.

23. Také jako víno nemůže být přenášeno, pokud nebyly dříve připraveny nádoby, stejným způsobem člověk nemohl dostat milost Ducha Svatého k věčnému životu, kterou označuje víno.
24. dokud tělo tvého nejmilovanějšího Syna, kterým se rozumí nádoba, nebylo připraveno smrtí a utrpením.
25. Však v této blahodárné nádobě je přebohatě předkládána sladkost všech milostí andělům i lidem.

4. SVATÁ BRIGITA ŠVÉDSKÁ A SVITAVSKO

4.1. Svatá Brigita a obec Karle

Ve třetí části své práce se zaměřím na to, jak souvisí svatá Brigita švédská s okolím Svitav a na to, co měla s touto krajinou společného.

Díky dnes již zemřelému páteru Bohumíru Čuhelovi, svitavskému faráři, se mi dostal do rukou text, jehož autorem je, bohužel taktéž už zesnulý, Ing. Jan Flídr z Trstenice. V tomto textu se vypráví o převozu ostatků svaté Brigity Švédké z Říma právě přes naše území, konkrétně tedy přes obec Karli. Tento text zde uvedu v celé délce.

A D 1374 byla u nás svatá Brigita a sv. Kateřina.

V roce 1966 přijel na faru v Karli za P. Schnitter – jeden pan profesor z Upsaly ve Švédsku a prohlásil, že koná pouť po stopách svaté Brigity posmrtně převážené z Říma do Švédska. Cestuje podle deníku, který byl při tomto převozu psán na pokyn svaté Kateřiny, dcery svaté Brigity, která převoz zařizovala a vedla. Tento deník byl v minulém století vydán knižně a on jej měl sebou, bylo tam napsáno: za městem Svitavy v lese při cestě na nocleh do kláštera, byl průvod přepaden od „Raubritter von Karle“. Nastalo zděšení, všichni se modlili a prosili svatou Brigitu o ochranu a o pomoc. Rytíř jim nic neudělal, naopak se domluvili a on je doprovodil až ke klášteru na přenocování, ale i druhý den ráno až k hranicím jako jejich stráž. Pan profesor se vyptával, kde je onen klášter, že musí být někde v okolí Svitav až po Trstenici. Zde je známá pouze pověst o klášteře, který se propadl a zmizel se vším, ale bez určení místa. V lese za městem Svitavy stojí dodnes v údolí pískovcová studna, které se dříve říkalo „die Nonnenbrun“ Studna jeptišek, je to v lese pod Ostrým Kamenem v blízkosti zničeného sousoší sv. Trojice (St. Dreifaltigkeit), vedle staré cesty od Litomyšle přes Trstenici a Karli do Svitav. Před svým odjezdem pan profesor daroval cestopis o převozu sv. Brigity panu Schnitter. Později se začali různí lidé zajímat o místo, kde by klášter měl být. Tehdy převládlo tvrzení, že byl v údolí nad studnou. Naši předkové nikdy nestavěli větší stavbu na dně údolí, zvláště když je úzké kvůli nebezpečí povodní. Tehdy tam byli i proutkaři (senzibilové), kteří tvrdili, že tam jsou podzemní chodby, což nikdy nebylo prokázáno. O vše se zajímal JUDr. Zelinka z Litomyšle. Několikrát jsem se tam byl podívat, a při jedné pochůzce terénem jsem uviděl na západním břehu od studny malou zeď pro zpevnění cesty

vedoucí od sv. Trojice sem do údolí. Zeď jsem chtěl prohlédnout, tak jsem nadzvedl kámen, který měl podle odhadu tak 40 kg, ale byl tak lehký, že jsem byl překvapen. Kus kamene jsem odštípl a odnesl domů, tam byli dva mistři zedníci, kteří odpověděli, že jde o starou zvětralou vápennou maltu. Proč a kdo tam zanechal takové množství malty daleko od města nebo vesnice? Vše nasvědčuje na nějakou stavbu v okolí nálezu. Po několika letech jsem se byl opět podívat na toto místo, cesta byla i se zdí dokonale odstraněna. Dnes p. Schnitter ani JUDr. Zelinka nežijí. Údolí a okolí bylo překrásné, zvláště pod studnou, dnes je zarostlé a zpustlé. Staříčský trstěnický kněz p. Jan Širůček nám často říkal, že pod Ostrým Kamenem je starý Cyrilometodějský kříž po válce zničený. Stejně tak naše babičky vzpomínaly, že v lese kolem té popisované cesty a v údolí Tafelgrund byly na mnoha místech na stromech svaté obrázky na paměť před mnoha lety tam zabitých lidí, obchodníků z Polska a jiných zemí, ale i zdejších rodáků. Nejznámější byl případ z Ostrého Kamene ze statku u Tastů. Vše nasvědčuje tomu, že tam byla velmi významná cesta nejen v době císaře Karla IV. se svatou Brigitou, ale i ještě dříve.

Svatá Brigita se narodila v roce 1302 ve Finstad vedle Upsaly ve Švédsku. V 10 letech měla známé vidění Krista a s ním rozmlouvala. V roce 1318 se provdala za knížete Ulfa Gudmarsona a měli spolu osm dětí. V roce 1344 jí zemřel manžel a tak se zřekla knížecího stavu a ve Vandsteně. Založila dva kláštery. Roku 1346 odešla do Říma, kde se stala reprezentantkou Švédska na papežském dvoře. Tam také postavila útulek pro švédské poutníky. Do Říma ji následovala v roce 1350 její dcera Kateřina. V roce 1373 se splnilo jejich přání vidět Betlém a Jeruzalém. Z cesty se Brigita vrátila nemocná a krátce na to ve věku 71 let 23.7 1373 zemřela v pověsti svatosti. V roce 1374 byla převezena svoji dcerou Kateřinou přes Svitavy a Gdaňsk do kláštera ve Vadsteně ve Švédsku.

Svatá Kateřina Švédská, dcera svaté Brigity a knížete Ulfa Gudmarsona se narodila v roce 1330, později se provdala za šlechtice Egharda, se kterým žila v bratrském přátelství. V roce 1350 odjela za matkou do Říma a tam žila, když v roce 1351 došla zpráva, že její manžel náhle zemřel. Nadále žila v Římě v klášteře, až v roce 1373 se svoji matkou navštívily Svatou zemi. Po společném návratu matka brzy zemřela, v příštím roce 1374 tělo sv. Brigity převážela z Říma do kláštera ve Vadsteně ve Švédsku a psala při cestě deník o všech událostech, které je cestou potkaly. Ještě jednou Kateřina navštívila Řím, aby tam požádala o svatořečení své matky. Svatá Kateřina zemřela ve věku 51 let 24. 3. 1381. Za svatou byla prohlášena v roce 1474.

4.2. Postava Vavřince Toulovce

V Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli na mě čekal spis doktora Zelinky, který se věnoval historické postavě Vavřince Toulovce. Právě tato osobnost středověké Litomyšle je panem Zelinkou ztotožňována s loupeživým rytířem, který měl přepadnout průvod s ostatky svaté Brigity roku 1374.

Vavřinec Toulovec proslul svými charitativními činy pro městské chudé a pro litomyšlský špitál. Nevíme, jakou profesí se živil, ale oplýval dostatkem peněz i hmotných statků. Jeho umění dobře zacházet s penězi mohlo naznačovat, že byl kupcem nebo výběřčím daní, ale nemáme o tom žádné zprávy. Nabízí se také možnost, že majetek získal nepoctivým způsobem. Zde doktor Zelinka dává do spojitosti dvě věci, totiž Vavřinec Toulovec se svým charitativním aktivitám věnoval až v pozdějším věku, do té doby se neví, co dělal, existuje tu tedy myšlenka, že v mládí nabil peněz jako loupeživý rytíř a v pozdním věku ho dostihlo svědomí nebo strach ze smrti a začal činit tyto bohudobé charitativní skutky jako činy pokání. (Zelinka, 1981, s. 13)

„Patrně ani pro současníky nebyl zdroj Toulovcových majetků zcela jasný. Byly to asi právě tyto nejasnosti, které napomáhaly vzniku, růstu a přetrvávání tradice, která na rozdíl od historické pravdy stavěla Toulovce do pozice společenského škůdce.“ (Zelinka, 1981, s. 16)

Tradice o muži jménem Vavřinec Toulovec stále koluje v pověstech v okolí Litomyšle, Vysokého Mýta, Poličky, Svitav, Skutče, ale svůj prapůvod má patrně v okolí Mladočova. V těchto pověstech se krom jiného vypráví o Toulovcovi-loupeživém rytíři, který podnikal loupeživé nájezdy na Moravu a Uhry. Za tato provinění měl být pronásledován. Dobří lidé ho však měli schovat do fůry s hnojem. Za to, že mu pomohli uprchnout, byla Proseč pro výstrahu vypálena. Loupeživý rytíř však na jejich skutek nezapomněl a daroval jim svůj les. Existuje však ještě jiná varianta tohoto příběhu, ta nám říká, že prchající Vavřinec uschoval svůj lup v hospodě vesnice ležící v údolí pod Hůrami. Pronásledovatelé vypálili za trest i tuto vesnici. Naloupené poklady zde však měly zůstat až do současnosti. Zjevují se pouze na Velký pátek a hlídá je černé hříbě nebo prase. K těmto verzím pověstí se váží mnohé další, z nich většina se pojí s obvyklými místy Toulovcových skrýší a úkrytů, zejména Budislavské skály (Toulovcovy maštale, Toulovcův stůl). (Zelinka, 1981, s. 17)

„O existenci nějakého loupeživého rytíře, který by býval na Litomyšlsku na sklonku 14. století, jsme doposud nevěděli, pokud bychom nepřihlédli právě k podání tradice o Touloucovi. Překvapením je proto zpráva, kterou nacházíme v kanonizačním procesu švédské národní patronky sv. Brigity, dokládající, že pohřební průvod, převážející její tělesné pozůstatky z Říma zpět do vlasti, byl přepaden lidmi loupeživého rytíře z Karle, avšak na přímlovu sv. Brigity zázračně zachráněn.“ (Zelinka, 1981, s. 25)

Informace čtenáře zarazí, protože se tato událost měla stát v období mimořádného míru, který v zemi panoval. Překvapuje nás i existence sídla loupeživého rytíře na hradě v Karli. O nějakém hradu či hrádku v okolí vesnice neměl nikdo ani zdání. Doktoru Zelinkovi se podařilo prokázat, že část legendy o sv. Brigitě, hovořící o hradu v Karli má své historické kořeny. Zde se nám do hry zaplétá další osobnost, a to postava první poloviny 14. století, šlechtic Kunrád z Karle. Běžně v této době obývali drobní šlechtici tvrze, hrádky nebo opevněné dvorce. Zde doktor Zelinka cituje Zděňka Fialu, hovoří o stopách hrádku, existujícího ve 14. století, které nacházíme pod obytnou částí selského statku čp. 104 v Karli. (Fiala, 1978, s. 216 cit. dle: Zelinka, 1981, s. 25) „ Sklepy tu leží ve dvou podlažích. Ze spodního patra sklepů vychází do skály vysekaná podzemní chodba. V úvodní části se velmi pozvolna stáčí vpravo a je opatřena výklenky pro ozbrojence, vtesané do pravé stěny chodby. Chodbu přerušuje po několika metrech zával. Tradice v Karli a Chmelíku hovoří, že podzemní chodba vede do sklepů někdejší rychty a krčmy ve Chmelíku. Samotný objekt hrádku v Karli by si vyžadoval podrobnějšího průzkumu, protože v něm a v jeho okolí došlo v minulém století k nálezům římských mincí a je otázka, jak se sem a i do okolí Květné¹³ zlaté římské mince dostaly.“ (Zelinka, 1981, s. 25-26)

Zde musím uvést informace, opsané z kroniky obce Karle ing. Janem Flídrem z Trstenice, který sděluje, že v roce 1950 došlo na statku čp. 81 k archeologickému průzkumu, na kterém pracovali Vrabec Mir, Krupička, Jar. Hanuš Jan, Dr. Zelinka z Litomyšle. Nižší chodby uvolnili v délce 300 metrů, pak vstoupili do sklepa velkého asi 2-3 metry. Tento sklep byl východem z chodeb, které byly ve skále asi 3 metry pod povrchem. Hlavní chodba se dělila na tři části, přístupy k nim ze sklepa však byly zavaleny. Jistý pan Tobisch se zde vyjadřuje o tom, že na tomto místě měla stát hlídková věž, a věřilo se, že pod ní vede chodba patrně propojená do sklepa čp. 81. V gruntech našel Tobich dva římské denáry. Autor opisu se zde také zmiňuje o klášteře, který byl zbořen za třicetileté války, po kterém zbyla jen

---

¹³ Obec v okrese Svitavy, kraj Pardubický

studna v lese u Ostrého kamene. Také hovoří o zbytcích dvou hradišť. Mezi těmito hradišti byla přepadena švédská družina s ostatky svaté Brigity rytířem z Ostrého Kamene, Švédové uvádějí, že družina byla vyšší mocí zachráněna (opis kroniky obce Karle, napsal ing. Jan Flidr z Trstenice)

Dostává se k nám tedy celá řada informací, které se navzájem velmi podobají. Podzemní chodby jsou ve středověkých městech a vesnicích velmi časté, zde nás ale převádějí ke skutečnosti, že v Karli skutečně ve 14. století stál hrádek, jehož majitele sice neznáme, ale nabízí nám možnost zamyslet se nad tím, zda-li nevlastnil hrádek právě Vavřinec Toulovec nebo Kunrád z Karle, obě postavy by se nám zde časově hodily. V kronice se také opět hovoří o přepadení švédské družiny, ale v tomto textu se objevuje loupeživý rytíř z Ostrého Kamene, nikoli z Karle. Informace se tedy liší, ale prakticky vzato, vzdálenost mezi těmito vesnicemi jsou pouhé tři kilometry, proto nevnímáme informaci jako zavádějící nebo zásadně odlišnou.

Doktor Zelinka dále cituje A. Lindbloma, který se opírá o kanonizační proces a tvrdí, že skupinu doprovázející zesnulou svatou Brigitu tvořili přední švédští šlechtici. Tělo zesulé Brigity leželo uloženo v jakési ozdobné truhle na nosítkách. Průvod vyrazil z Říma dne 2. prosince roku 1373. Šli cestou podél antické Via Flaminia, přešli hřeben Apenin, šli podél Jaderského pobřeží přes Pesaro, Rimini a Ravenu. Skupina doputovala do Trevisa, kde všichni přečkali zimu. Tak minula zima a výprava se vydala znovu na pochod do Brigitiny rodné vlasti až koncem března roku 1374. Cesta s největší pravděpodobností směřovala k alpskému průsmyku u Pontebby, výprava musela překonat Alpy. A tak se ocitla na konci dubna nebo na začátku května v Brně. (Lindblom, 1955, cit. dle: Zelinka, 1981, s. 26)

Z Brna výprava putuje dále na sever a noc přečkává v městečku vzdáleném jeden denní pochod od Brna. Průměrná rychlost chůze výpravy se odhaduje na 40-50 km denně, proto naše skupina přenocovala pravděpodobně v městě Letovice. Již zde si průvod vyhlédli lidé loupeživého rytíře z hradu Karle a smluvili se, že tento průvod druhý den přepadnou. Bohužel neznáme přesné místo přepadení, ale nabízí se možnost, že k přepadení došlo poblíž vesnice Karle, kudy koncem 14. století vedla zemská cesta z města Svitavy do Litomyšle. Nabízí se také druhá varianta, že skupinu přepadli v širokém okolí Lanškrouna. (Zelinka, 1981, s. 26)

„ Skupina směřovala ke Kladskému sedlu přes Lanškroun a Štítý, neboť tuto trasu volili poutníci směřující kolem roku 1500 po stopách pohřebního průvodu do Říma.“ (Lindblom, 1955, cit. dle: Zelinka, 1981, s. 26)

Loupeživý rytíř a jeho lidé tedy přepadli výpravu na začátku května roku 1374 pravděpodobně kolem poledne, protože je nepravděpodobné, že by skupinu přepadli hned zrána ještě u Letovic. Nicméně, jak víme, výprava po přepadení pokračuje v pořádku dále, díky údajné ochraně svaté Brigity. Nevíme, jaký zázrak se odehrál, ale údajně přišla zčista jasna zuřivá bouře, skupinu lupičů toto znamení vyděsilo a utekli. Jak se to skutečně událo, se nedozvíme, ale vezmeme-li v potaz, jaké bývá proměnlivé počasí na přelomu dubna a května, je zcela možné že přišla nečekaně rychlá bouře. Racionálnější vysvětlení by bylo takové, že si lupiči uvědomili, že krásně zdobená černá truhla na nosítkách není truhlice na peníze a všemožné poklady, ale rakev světice. Variant k tomu, proč se vlastně opravdové oloupení švédského průvodu neuskutečnilo, existuje mnoho. (Zelinka, 1981, s. 26)

Ve spojitosti s postavou Vavřince Toulouvce mě napadá trochu duchovní varianta vysvětlení, proč vlastně nebyl průvod okraden. Pokud opravdu ztotožníme postavu loupeživého rytíře s historickou postavou Vavřince Toulouvce, tak bychom mohli říci, že z mnoha zázraků, které působila svatá Brigita posmrtně, mohla i zde zapůsobit na Vavřince a obrátit ho od jeho špatných skutků, které pravděpodobně v mládí páchal, a přivést ho na cestu, kterou se ubíral v druhé polovině svého života, mám na mysli jeho charitativní skutky vůči chudým a nemocným a zbožné činy pokání.

Historickou pravdou zůstává fakt, že celá výprava bez problému pokračovala v cestě k pobřeží Baltského moře a do Gdaňsku doputovala dne 15. května. Poté se dostali přes moře, a dne 28. května 1374 se konečně ocitli na území Švédska, pokračovali však přes Söderpöning do kláštera ve Vadsteně, kde tělo svaté Brigity mohlo spočinout konečně po dlouhém putování v půdě rodné země. Zůstává však otázkou, zda osoba Toulouvce-loupeživého rytíře, jak se o ní dozvídáme z lidových tradic a pověstí, a osoba loupeživého rytíře z Karle, jak se o ní zmiňují písemné prameny, spolu nějak souvisí či nikoli.

„ Zemřel-li Toulovec roku 1412 ve stáří asi 60 let, pak přepadení pohřebního průvodu svaté Brigity roku 1374 je s jeho životem v jedné časové rovině. Toulouvci by bylo v době přepadení asi 25 let a lidová tradice hovoří, že Toulovec byl loupeživým rytířem ve svém mládí. Teprve na sklonku života činí svou dobročinností pokání za skutky v mládí spáchané.

Držitele hrádku v Karli k roku 1374 bohužel neznáme. Je možné, že jím mohl být sám Toulovec? “ (Zelinka, 1981, s. 27)

Zpráva o přepadení průvodu svaté Brigity nezmiňuje pouze samotného loupeživého rytíře, ale také jeho lidi. I tyto osoby bychom v té době pravděpodobně hledali v nejbližším okolí Karle. Jednu se svých dobročinných aktivit učinil Vavřinec 1. února roku 1408 výslovně pro spásu duší svých přátel a také pro svou spásu. Zajímavou shodou okolností se nám může zdát i jistá časová shoda, a totiž taková, že ve stejném roce se z Karle vydal na pouť do Říma člověk jménem Ulm přezdívaný Libischer, který dříve, než odcestoval, zanechal své ženě a dětem statky. Taktéž nějaký Šimek z Lezníka se spolu se svým synem vypravil mezi lety 1416-1418 na pouť z Karle do Říma. Pěší poutě se ve středověku konávaly často, podnikaly se z touhy spatřit nějaké místo, kde se odehrávala některá z událostí Starého nebo Nového zákona, nebo na místa, kde působili významní světcí nebo svěťice. Také se konaly za pokání, aby se člověku dostalo odpuštění. O žádných jiných poutnících z Litomyšlska nevíme, za jeden z důvodů můžeme považovat i to, že tyto poutě byly finančně dost zatěžující. (Zelinka, 1981, s. 28)

Doktor Zelinka spatřoval určitou stopu i ve skutečnosti, že Vavřinec Toulovec svá dobročinná gesta v letech 1407-1412 konal téměř vždy na jaře. První charitativní počín se udál 1. května 1407, tento den se datově nápadně shoduje se dnem výročí pravděpodobného přepadení. Stejně tak i další dobročinné skutky podniká v následujících letech v květnu, a to konkrétně v roce 1409 -15. květen, v roce 1412 – 27. květen. Jedině na rok 1408 připadl den 1. nebo 2. února, což byla výjimka, pokud ovšem toto datum nemělo symbolizovat na den Hromnic bouřku, která měla v den přepadení zahnat lupiče. Tyto souvislosti by však podporovaly tradici, že Toulovec konal svá charitativní gesta za pokání. Konec konců je tu také symbolika jeho erbu: Toul s šípy vedl k vyjádření myšlenky: Toulovec-lovec. Vzpomínka na Toulovcovo divoké mládí by nebyla se symbolikou erbu v rozporu. (Zelinka, 1981, s. 29)

4.3. Zprávy o přepadení z jiných pramenů

Samozřejmě, pokud chceme dokázat, že k přepadení průvodu s ostatky sv. Brigity v roce 1374 skutečně došlo, tak se nemůžeme spoléhat pouze na jeden zdroj informací, proto pro zajímavost přikládám další zmínku o této události. Autorem, kterého mi k prostudování

doporučila sama paní Pavlína Rychterová, největší odbornice na sv. Brigitu Švédskou u nás, je Ludwig Clarus, jedná se o dílo s názvem Das Leben der heiligen Brigitta. Toto dílo uchvacuje svou rozsáhlostí, nicméně v části o životě svaté Brigity, v XXVII. kapitole O zázracích se dočítáme pro nás zajímavou informaci.

„Než dospěl průvod na německé území, dostal se na Moravě do blízkosti lupičské bandy, která mu činila úklady a chtěla ho přepadnout. Už byl v dáli patrný oddíl loupežníků, sestupující z návrší k silnici, aby průvod napadl. Plní strachu poroučeli se Birger a Kateřina Bohu a jeho svatě Matce. Tu byli náhle loupežníci raněni okamžitou slepotou, slyšeli sice hluk putujícího průvodu, ale neviděli nikoho. Následující noci se Brigita zjevila jednomu z průvodců a sdělila mu, jak loupežníky zaslepila, a proto mohl průvod bez překážky projít.“ (Gertrude Willy: Das Leben der heiligen Brigitta. Dostupné na: <http://www.joerg-sieger.de/isenheim/menue/frame12.htm>) (Citováno 4. 4.2012)

Tento krátký odstavec nám vypráví o přepadení zase z jiného úhlu pohledu. Bohužel se zde nemluví o tom, kde konkrétně k této zázračné události došlo, hovoří se pouze o Moravě, což vytváří mnoho domněnek o místech, kde by mohlo k přepadení dojít. Také se hovoří o tom, že loupežníci byli oslepeni náhlou slepotou, aby průvod mohl bez problémů pokračovat v cestě. Když srovnáme tento odstavec s textem pana Zelinky, můžeme se domnívat, že ona zázračná událost, která oslepila loupežníky a zmařila tak jejich špatné záměry, mohla být ona bouře ovšem jinak interpretovaná. Jak sami cítíme, tento kratičký záznam o posmrtných zázracích od Claruse je pojímán spíše duchovněji, než aby nám říkal konkrétní faktické informace. O tom nás přesvědčuje i skutečnost, že se v textu nedozvídáme, o jaké loupežníky šlo, ani odkud pocházeli nebo kdo jim velel.

Přece však je pro nás tento pramen dalším argumentem, že na našem území muselo k něčemu takovému v roce 1374 dojít. Neznáme sice bližší okolnosti ani detaily, ale přesto musí být na této legendě něco pravdy, když se její tradice u nás udržela přes šest století.

ZÁVĚR

Záměrem mé práce bylo podat kompletní náhled na významnou osobnost středověkých dějin, na osobnost svaté Brigity Švédské. Přičemž zvláštní pozornost jsem soustředila mimo život světice a její rozsáhlé dílo, také na legendy a zprávy o svaté Brigitě vztahující se k území na rozhraní mezi Moravou a Čechami.

Práce je tedy rozčleněna do tří částí, jak už bylo předesláno v úvodu. První kapitola nás provází životem Brigity od dětského věku, v kterém zakouší první vize a zjevení, ponořuje se do náboženského života již od brzkého věku a nechává se vést k duchovnímu životu, jak jí bylo předurčeno.

Své první zážitky zjevení nese těžko, ale postupně se se svým životním údělem smiřuje a rozhoduje se naplnit jakékoli Boží záměry. Jak víme, vdávala se velice mladá a i nové soužití vzniklé sňatkem dokázala jistým způsobem nasměrovat k dobročinným účelům a skutkům hodných chvály. Díky těmto skutkům a zbožnému způsobu života požívala svatá Brigita i se svým manželem velmi vysoké vážnosti, která byla pověstná i za hranicemi Švédska. Přínosnou zkušeností byl pro svatou Brigitu pobyt na dvoře krále Magna Erikssona, kde Brigita měla velký vliv, ale sama se zde dobře necítila a tušila, že tady nemá své místo a že bude její přítomnost na jiném místě mnohem užitečnější.

Cesta ze Santiaga de Compostela rozdělí Brigitu s manželem, který se odebrá do cisterciáckého kláštera a později opouští tento svět. Cesty a poutě, které Brigita vykonala, měly v jejím životě odehrát obrovskou roli a udivují nás barvitými příhodami, výjimečnými setkáními, až se zdá, jako by popisovaná žena snad byla smyšlená. Skutečně Brigitiny cesty symbolizují v jejím životě jakési vyšší poslání, které naplňuje svědomitě, na jejích cestách se udávají zázraky, Brigita zažívá zjevení a dobrodružný příběh pokračuje.

Díky daru krále Magna Erikssona mohla Brigita začít realizovat svůj dávný záměr a zároveň uposlechnout Boží příkaz, a to zřídit klášter. Protože král měl mystičku v oblibě, věnoval jí statek ve Wadsteně a tak mohla Brigita vybudovat prostor pro společenství řeholnic.

Vera Schaubert a Hanns Michael Schindler se zmiňují, že dnes bychom klášter brigitek mohli nalézt například v Horním Bavorsku, v městě Altmünster, který je dnes jediným klášterem brigitek na německé půdě. (1994, s. 375)

Životní pouť svaté Brigity mění směr poté, co se vydává do Říma. Pro tak nábožensky zaníceného člověka, jakým byla Brigita, musela znamenat návštěva Říma neskutečně silný zážitek.

František Ekert o tomto období příchodu Brigity do Říma říká, že v doprovodu dvou zpovědníků se vydává k památkám věčného města a také k hrobům apoštolů Petra a Pavla i k jiným Kristovým mučedníkům, kde hořce plakala a obracela se v modlitbách k nebesům, chudým prokazovala skutky křesťanské lásky. (1899, s. 102)

Mohli bychom říci, že právě tato cesta do Říma odstartovala řadu cest, které Brigita jako poutnice vykonala. Poslední cesta, kterou vykonala, směřovala do Svaté země, po této cestě Brigita zemřela.

Breedveld-Baránková se zmiňuje o kultu svaté Brigity Švédské, který se kromě mnoha jiných zemí rozšířil rychle a brzy i v českých zemích. Hlavním propagátorem Brigitina kultu v Čechách se stal Karel IV. s celým svým dvorem. Tyto dvě význačné osobnosti, tedy císař a Brigita se dokonce setkali v Římě osobně. Také se po Brigitině smrti podílel na jejím svatořečení. Císař Karel IV. tedy položil jakýsi základ pro rozšíření Brigitina kultu v Čechách a připravil jej tak dalším vzdělavcům, mezi které patří také mistr Matouš z Krakova, jenž dokonale prostudoval obsah Brigitiných revelací, protože byl členem papežské vyšetřovací komise, která měla odhalit pravost Brigitiných revelací a posunout tak její svatořečení tím či oním směrem. Mistr Matouš z Krakova jako profesor pražské univerzity o svěťici a jejích zjeveních přednášel, tímto způsobem Brigitino dílo rozšiřoval a popularizoval. (2008, s. 47-50)

V další kapitole překládám část z díla svaté Brigity Švédské, z XI. knihy revelací, konkrétně Andělovu řeč o vznešenosti blahoslavené Panny Marie. Odkaz Brigitina díla je velmi široký a má pro nás nedocenitelný význam. Mystička zaznamenávala své vize, aby tím naplňovala Boží záměr.

Breedveld-Baránková píše, že když Brigita nezaznamenala své vize sama, tak pověřila svého přítele, zpovědníka, bratra v Kristu, španělského biskupa Alfonsa z Jaénu, aby pečlivě uspořádal vizionářské dílo, které po svěťici zůstane. Díky práci tohoto muže přišlo na svět Brigitino dílo o sedmi svazcích, které byly uspořádány tematicky podle jednotlivých zjevení. Zvláště zařadil Alfonso knihu revelací vztahující se k dobovým vládcům, tato kniha se nazývá osmou knihou Revelací. (2008, s. 47-50)

V třetí kapitole se můj zájem obrátil k tomu, co se s Brigitou dělo po její smrti. Jak víme, Brigita konala nejen zázraky již za svého života, ale také po své smrti. Breedveld-Baránková ve svém díle cituje I. Collijna, který zmiňuje zázračné oddělení kostí od jejího těla,

ke kterému mělo dojít šest týdnů po jejím pohřbu. Oddělení masa od kostí se běžně dělávalo, a to ze zcela praktických důvodů, aby tělo při převozu do Švédska nezačalo zapáchat. Lidé určení k tomu, aby pomazali Brigitino tělo vonnými mastmi, byli však dost udiveni, když otevřeli rakev a zjistili, že bez jakéhokoli porušení oděvu je maso již vstřebané. (Collijn, 1924, cit. dle: Breedveld-Baránková, 2008, s. 35)

Toto uvádím jako jeden z příkladů Brigitiných posmrtných zázraků. V poslední kapitole se ale hlavně zabývám zprávami o tom, že průvod s ostatky svaté Brigity měl projít v blízkosti obce Karle, kde měl být nečekaně přepaden loupeživým rytířem s jeho tlupou. Podařilo se mi zjistit, že na této zprávě musí být aspoň část historické pravdy, neboť se o této události zmiňuje více autorů, ne sice nějak zvlášť široce, ale přesto o události hovoří.

Tedy o převozu se mimo jiné zmiňuje kronika obce Karle, ze které se mi do rukou dostala část opisu pořizená ing. Janem Flídrem z Trstenice. Další osoba, která si byla jistá, že k přepadení u obce Karle skutečně došlo, byl JUDr. Karel Zelinka, jenž se o události zmiňuje ve svém spisu o Vavřinci Toulovcí a událost datuje na rok 1374. Ve svém díle se opírá také o spis, jehož autorem je Andreas Lindblom, který taktéž datuje událost na jaro roku 1374.

Dále se o události vyjadřuje Ludwig Clarus v díle *Das Leben der heiligen Brigitta*, ale hovoří o přepadení v části knihy o posmrtných Brigitiných zázracích, tedy vyprávění o přepadení pojímá spíše duchovněji, než abychom se mohli přidržet nějaké zaručené historické skutečnosti. Autor se vyjadřuje o přepadení, ke kterému došlo někde na Moravě, o tom, že průvod měl být napaden loupežníky, ale také o tom, jak se průvod zachránil tím, že se všichni svorně modlili ke svaté Brigitě, která učinila zázrak, čímž bandity dočasně oslepila, a tak mohl průvod bez potíží projít. Opět trochu jiná verze příběhu, ale pořád se stejným základem.

K samotnému přepadení tedy muselo dojít někde mezi obcí Karle a Ostrý Kámen, vesnice jsou od sebe vzdáleny pouhé tři kilometry, takže to bylo asi někde mezi nimi. Autoři se shodují na roku 1374.

Tím jsem tedy splnila úkol, který jsem si předsevzala na začátku, tedy vypátrat okolnosti vztahující se k tomuto příběhu o svaté Brigitě Švédské na našem území, konkrétně na Svitavsku a Litomyšlsku. Zajímavým zjištěním je pro mě i skutečnost, že průvod pravděpodobně den před přepadením nocoval v městě Letovice, které jsou vzdáleny od Svitav asi třicet dva kilometrů.

Zůstává však tajemnou otázkou, kdo vlastně průvod přepadl. Možná přepadení skutečně provedl Vavřinec Toulovec, který je historicky doložitelnou osobností středověké Litomyšle, a do našeho příběhu by se ten jeho životní velice hodil, a také do časového

vymezení by dokonale zapadal. Zůstává ale také možnost, že onen loupeživý rytíř z Karle byl úplně někdo jiný, tím pádem bychom Vavřince Toulovce odsuzovali neprávem.

Nahlédla jsem na historii, která se dotýká regionu, ve kterém žiji. A měla jsem možnost se ne ni podívat z trochu jiného úhlu pohledu, totiž na ten druh historie, kde potřebujete trošku představivosti, abyste příběhu uvěřili a zároveň prostor pro dlouhé bádání v archívech, abyste svojí představě o verzi příběhu mohli dát reálný rámeček. Byla to práce titěrná, ale neskutečně zajímavá. Koneckonců ucelilo to náš pohled na výjimečnou ženu, svatou Brigitu Švédskou, což bylo naším záměrem. A mě osobně nadchlo, že historie se nám někdy přiblíží více, než si dokážeme představit a zajímavá se pro nás stává právě v okamžiku, kdy z nehmataelných příběhů vyrůstá skutečná dějinná událost.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Švoncová Zuzana

Název katedry a fakulty: Katedra klasické filologie

Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Svatá Brigita Švédská a české země ve světle písemných pramenů

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.

Počet znaků: 74 647

Počet stran: 53

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 15

Klíčová slova: svatá Brigita Švédská

Vavřinec Toulouvec

Svitavsko a Litomyšlsko

RESUMÉ

Ve své práci se zabývám středověkou osobností svaté Brigity Švédské. Odhaluji spletitou Brigitinu životní cestu, ale i méně známou, až detektivní historii. Podávám kompletní obraz o této ženě, světici, poutnici a také vizionářce. Skutečnost, že svatá Brigita je svým životem spjata také s našim územím, nám dává na nehmataelnou historii úplně jiný náhled. Fascinujícím se tak pro nás stává nejen životní příběh této švédské národní hrdinky, nejen její rozsáhlá tvorba tvořená zejména záznamem jejích vizí a revelací, ale také vědomí, že tak živá a nesmírně zajímavá historie se odehrávala právě na Moravě, v blízkosti obce Karle.

SUMMARY

In my thesis I deal with the medieval personality of Saint Bridgid of Sweden. I try to reveal her complicated life and also the less known, almost detective story. I give the complete profile of this woman, saint, pilgrim and visionary.

The fact that St. Bridgid of Sweden and her life are also connected with our country, gives us absolutely different view of the intangible history. Not only the life story of this Swedish national heroine, not only her voluminous authorship, especially made of the records of her visions and revelations, but also the awareness that as living and extremely interesting history took place right here in Moravia, near the village of Karle, all these facts become fascinating for us now.

BIBLIOGRAFIE

Prameny

1. St Birgitta of Sweden Website, 1999; Sancta Birgitta, *Opera Minora II: Sermo Angelicus* , ed. Sten Eklund (Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien; Uppsala: Almqvist & Wiksells, 1972). [Http://www.umilta.net/bk11.html](http://www.umilta.net/bk11.html). [online]. [cit. 2012-04-04].

Literatura

1. ATTWATER, Donald. *Slovník svatých*. 2. dopl. vyd. Vimperk: POPYRUS, 1993. ISBN 80-85776-06-5.
2. BREEDVELD-BARÁNKOVÁ, Drahomíra. *Brigitské traktáty: Proposice ke svatořečení svaté Brigity Švédské. Umučení Krista z Revelací svaté Brigity*. Praha: OIKOYMENH, 2008. 7.svazek. ISBN 978-80-7298-310-0.
3. CLARUS, Ludwig. *Leben und Offenbarungen der heiligen Brigitta*. 1856. Dostupná také z <http://www.joerg-sieger.de/isenheim/menue/frame12.htm>
4. COLLIJN, I. *Acta et processus canonizacionis beate Birgitte*. Uppsala, 1924.
5. EKERT, František. *Církev vítězná: Životy svatých a světic božích*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1899. sv. 4.
6. FLÍDR, Jan. *Opis kroniky obce Karle*. 1950 ?.
7. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha: ZVON, české katolické nakladatelství, 1992. ISBN 80-7113-008-7
8. LINDBLOM, Andreas. *Brigittas sista färd*. Stockholm, 1955.
8. PRAŽÁK, Josef M., František NOVOTNÝ a Josef SEDLÁČEK. *Latinsko-Český slovník*. 18. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955.
9. PRESS, František. *Den svaté Brigity*. Brno: Mariánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-86108-00-7.
10. RYCHTEROVÁ, Pavlína. *Vidění svaté Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného*. Praha: FILOSOFIA, 2009. 2.svazek. ISBN 978-80-7007-294-3.
11. SCHAUBER, Vera a SCHINDLER, Hans Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1994.
12. VRÁNA, Ludvík. *Tajemná slova: Zjevení a vidění svaté Brigity Švédské*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1938. svazek 32.
13. WALTER, Emil. *Pout' sv. Brigity*. Praha: U Ladislava Kuncíře, 1929.

14. ZELINKA, Karel. *Vavřinec Toulovec: Historická pravda a tradice*. Litomyšl, 33 s.

Internetové zdroje

1. <http://www.joerg-sieger.de/isenheim/menue/frame12.htm> [cit. 2012-04-04].
2. http://www.joerg-sieger.de/isenheim/brigitta/b_18.htm [cit. 2012-04-04].
3. <http://www.umilta.net/bk.html> [cit. 2012-04-04].

PŘÍLOHY

Příloha 1

Svatá Brigita Švédská

Příloha 2

Vavřínc Toulovec. Reprodukce litografie Josefa Jelínka z 19. století

Příloha 3

Toulovcovy maštale

Příloha 4

Svatá Kateřina Švédská

Příloha 5

Pravděpodobná trasa posmrtného průvodu svaté Brigity

Seznam obrazových příloh

1. Svatá Brigita Švédská

(<http://www.poute.eu/lobendava/view.php?cisloclanku=2011070011>, 4. 4.2012)

2. Vavřinec Toulovec. Reprodukce litografie Josefa Jelínka z 19. Století

(<http://www.obecporici.cz/index.php?page=historie>, 4. 4.2012)

3. Toulovcovy maštale (<http://www.ceskomoravskepomezi.cz/toulovcovy-mastale/>, 4. 4. 2012)

4. Svatá Kateřina Švédská (<http://www.abcsvatych.com/mesice/3/brezen24.htm>, 4. 4.2012)

5. Pravděpodobná trasa posmrtného průvodu svaté Brigity (LINDBLÖM, Andreas. *Brigittas sista Färd.*)